

Zapomenutá šlechta ožívá: Domaslavice odhalí svou modrou krev

Zámek stál ještě v roce 1964. Během několika dní zmizely palác, stodola, chlěvy – všechno. Zbyl jen betonový pilíř a kaple, kterou zachránil jediný člověk za vlastní peníze. Letos 26. září se spolek Sousedé Horní Domaslavice a historik PhDr. David Pindur, Ph.D., z Muzea Těšínska pokusí vrátit zapomenuté příběhy zdejší šlechty tam, kam patří – do povědomí lidí, kteří v Domaslavicích žijí. V kostele sv. Jakuba Staršího a na přilehlé faře na ně čekají originální artefakty, obraz zámku, kočár hraběte Larisch-Mönnicha i puška posledního mistra zanikajícího řemesla, které proslavilo Těšín po celé Evropě.

► Jiří Vítězslav Sachr

Co přivedlo spolkového aktivistu Jana Gajdu ke spolupráci s historikem Davidem Pindurem?

Jan Gajda: S Davidem jsem se poprvé potkal před rokem na naší akci Petr Bezruč se vrací do Domaslavic – tehdy to bylo takové vzájemné otukávání. Když jsem ale vymyslel další téma, věnované šlechtě v naší obci a okolí, které jsem nazval Modrá krev v Domaslavicích, pochopili jsme oba, že to sám nezvládnou. U Bezruče se dalo najít hodně pamětníků, spousta materiálů bylo veřejně dostupných. Bezruč jedni milují a druzí neuznávají – a na té animozitě se dala celá akce postavit. Přišli lidé z obou táborů.

Pokud jsme se ale chtěli pustit do Modré krve v Domaslavicích, kde šlechtických rodů bylo nesmírně mnoho, to už nešlo udělat tak, že se jen někoho na něco zeptám – pamětníci už nežijí. Je to o výsledcích tvrdé badatelské práce, kde musí být jasné řečeno, že v tom a tom roce se opravdu stalo to a to. Organizačně to jako spolek zvládneme – umíme tomu dát show, občerstvení, pohádku.

David zase velmi přísně dohlíží na to, aby vše, co říkáme, bylo postaveno na ověřených historických pramenech a faktech. Navíc je to vůbec první ucelený dokument o Domaslavicích tohoto druhu. Existuje sice knížka o historii čtyř zdejších obcí, ale nikdo dosud takto nahlas nevyslovil, co všechno se v Domaslavicích v minulosti na téma zdejší šlechty a někdejší vrchnosti odehrálo, nikdo to dosud nedal do časové osy. Mnoho místních možná ani neví, že zde máme hrobky Harasovských z Harasova nebo Mattencloitů. Chceme je seznámit se vším, co tady bylo, kdo co postavil. Těch zajímavostí je velmi mnoho...

David Pindur: Já bych jen dodal, že k Horním Domaslavicím mám i velmi osobní vztah. Pochází odtud můj otec a dědeček, který se narodil přímo v sousedství tamního zámku. Vyrůstal tam a velmi těžce nesl jeho zkázu. Jeho zánik započal v padesátých letech minulého století kvůli majetkoprávnímu sporům dvou rodin, které se nebyly schopny domluvit na opravě chátrajícího objektu. Vše pak završil tlak místních komunistů na jeho vyvlastnění a likvidaci. V roce

Autor akce Modrá krev v Domaslavicích Jan Gajda (vpravo) s historikem Davidem Pindurem z Muzea Těšínska.

1964 byl zámek během několika dní zcela rozebrán – palác, hospodářské budovy, stodola, chlěvy. Z celého areálu nezůstalo nic kromě stromů a jednoho opěrného pilíře, který byl v padesátých letech vybetonován, takže ho nestačili rozebrat.

I když se dědečkovi nepodařilo chátrání a pozdější demolicí zámeckého areálu zabránit, zachránil alespoň kapli, která byla jeho součástí. Když se obrátil s výzvou k její obnově na státní úřady, doslova se mu vysmáli. Opravil ji tedy v roce 1960 za své vlastní peníze. Nebýt toho, srovnaly by ji o čtyři roky později se zemí spolu se zámekem – pokud by do té doby nespadla sama. Dnes se bohužel potýká se statickými problémy a patří k silně ohroženým objektům v Horních Domaslavicích. Snad se ji obci podaří zachránit – připomíná totiž rod Saint Genois, konkrétně

barona Arnolda Václava Saint Genois d'Anneaucourt, držitele Horních Domaslavic v letech 1771 až 1782, který kapli pravděpodobně postavil. Dodnes v ní stojí barokní pískovcová socha svatého Jana Nepomuckého z roku 1773. Téma domaslavické šlechty jsem tak po dědečkovi v jistém smyslu podědil. V obývacím pokoji mu visel obraz Jana Štěpána Zaškolného zobrazující celý zámecký areál včetně dědečkova rodného domu i zachráněné kaple. Dnes zdobí stěnu mého bytu – a na akci ho zapůjčíme k vystavení.

V čem spatřujete zvýšený zájem veřejnosti o historii míst, ve kterých lidé žijí? Je to módní trend, nebo návrat ke kořenům?

Jan Gajda: My si naopak myslíme, že ten zájem zde zatím není – a chceme ho touto akcí

Zámek barona Johanna (Hanse) Emanuela Mattencloita (1860–1929) v Horních Domaslavicích na kolorované světlotiskové pohlednici z roku 1916.

vyvolat. Proto to vlastně děláme. Spolupráce s muzeem je přitom klíčová pro obě strany. Přijdou lidé, přijdou děti, a ty si v tom dětském pojetí uvědomí, že to není jen kostel a fara – ale že v obci stával zámek, kde žil rytíř. A to je přesně to, co chceme!

Povědomí o historii Domaslavic se prakticky vytratilo. Málokdo ví, že do Domaslavic chodíval Petr Bezruč nebo že tamní panství vlastnil významný evropský rod Saint-Genois. Každý zná Karla IV., ale že Domaslavice byly tehdy součástí Těšínského knížectví a zdejší far-nost patřila k velmi významným – to už dnes ví jen málokdo. A přitom jsou ty souvislosti fascinující. Třeba Viola Těšínská byla manželkou Václava III. – posledního přemyslovského krále, zavražděného roku 1306 v Olomouci. Nebo rod Larisch-Mönnichů – jeden z jeho příslušníků byl za Františka Josefa I. ministrem financí celého habsburského mocnářství... Ukazuje to, jaké postavení Těšínsko v dějinách českých zemí zaujímalo.

Loňská akce Návrat Petra Bezruče do Domaslavic skýtala mnohá překvapení. Originální artefakty z Bezručova osobního života vystavené ve zdejší kostele i samotný příjezd básníka do obce byly přijaty s nadšením. Čím chcete překvapit letos?

Jan Gajda: Budeme vycházet ze stejného konceptu – výstava v kostele představí osobní věci domaslavické šlechty a související artefakty. Návštěvníci budou moci např. spatřit listiny a originál obrazu domaslavického zámku od malíře Zaškolného. Namísto Tetry 57b, ve které jsem loni přijel

v přestrojení za Petra Bezruče, dorazíme s Davidem tentokrát v originálním kočáře hraběte Larisch-Mönnicha. Společnost nám v něm bude dělat Petr Vičar, student práv, jehož pradědeček Gustav Folvarčný byl posledním vlastníkem zámku v Horních Domaslavicích. Na kozlíku bude kočár řídit jeho vlastník Valtr Broda a potáhnou ho starokladrubští koně.

Prozradte některé další detaily akce. Prostor prý dostanou také místní výtvarníci.

Jan Gajda: Své ilustrace letos vystaví Lenka Vaničková, která také přispěje besedou s dětmi o knihách. Oslovili jsme Jana Mrózka – studenta historie a památkové péče na Slezské univerzitě v Opavě, který se zároveň učí varhanářství v Krnově. Jeho koníčkem je malování portrétů těšínské šlechty, pro naši akci maluje portrét významného příslušníka rodu Saint-Genois a v kostele vystaví i své další obrazy. Svou hrou navíc rozezná píšťaly zdejších varhan. Příslušníci nastupující generace tak od nás dostanou šanci prezentovat svůj um v krásném historickém prostředí. To je přesně ten typ příležitosti, který chceme mladým lidem dávat.

David Pindur: Mezi vystavenými předměty nebude chybět ani puška od posledního žijícího mistra řemesla, které proslavilo Těšín po celé Evropě. Pan Jerzy Wałga z Těšína (polského Cieszyna) je posledním výrobcem tzv. těšínek. Jsou to lehké ručnice zdobené perletí a slonovinou, určené původně k lovu ptactva a drobné zvěře, vyráběné zde především v 16. až 18. století. Dnes jsou ozdobou světových sbírek i soukromých

Jan Mrózek tvoří pro akci Modrá krev v Domaslavicích kopii portrétu držitele hornodomaslavického panství, barona Arnolda Václava Saint-Genois d'Anneaucourt (1734–1804).

sbírek – evidováno je jich po celém světě kolem tří set a najdeme je dokonce i v Peru. Pan Wałga se tomuto řemeslu věnuje od šedesátých let minulého století a ročně vyrobí přibližně tři funkční kopie renesančních originálů, včetně doplňků jako prachovnice nebo čáky, vykládané perletí v dobovém stylu. Je držitelem prestižních polských i světových ocenění jako nositel materiálního dědictví zanikajícího řemesla. A mimochodem – traduje se, že vlastníkem jedné takové těšíanky byl i zbojník Ondráš.

Akce je opět jednodenní. Není to škoda s ohledem na čas, který přípravě věnujete?

Jan Gajda: Škoda to asi je, ale jinak to nejde. Exponáty budou vystaveny v prostorách kostela, který má svůj vlastní program. Otevřeno bude také historické sklepení fary – příjemné tajemno s nádechem gotiky. Ohlídat všechno není ani v silách spolku. V sobotu začínáme – v sobotu končíme. Ale i ten jeden den dokáže hodně.

Budete pokračovat v nastoleném trendu? Rýsuje se už něco, co chcete společně veřejnosti představit příští rok?

Jan Gajda: Témat se nabízí mnoho – na pět let dopředu. První a druhá světová válka, zbojníci v Domaslavicích, literát Karel

Fiža. Dají se připravit kněží v Domaslavicích – třeba Emil Aleš Gwuzd z Břevnova, o kterém by se dalo mluvit v celostátním měřítku. A samozřejmě se opět nabízí Petr Bezruč – narodil se roku 1867, zemřel 1958, takže výročí nám jen tak nedojdou.

David Pindur: A stále nacházíme nová témata i nové souvislosti. Například bratr Hanse Mattencloita, posledního šlechtického držitele hornodomaslavického velkostatku, Emmerich Erasmus byl v letech 1900–1907 vychovatelem a pedagogem posledního českého krále a rakouského císaře Karla I. Habsburského. Byl představeným řádu německých rytířů, dosáhl hodnosti plukovníka v záloze a byl za své věrné služby dynastií oceněn prestižními řády, včetně rytířského řádu Železné koruny a rytířského řádu Leopoldova.

A neomezujeme se jen na Horní Domaslavice. Chceme připomenout tři zaniklé zámky na dně Žermanické přehrady – v Dolních Domaslavicích, Dolních a Horních Soběšovicích. Pod vodou se nachází i soběšovický kostel Panny Marie a dva soběšovické hřbitovy. To jsou věci, které někteří lidé z okolí vůbec netuší. Zdejší šlechta byla navíc vzájemně příbuzensky provázána – mnohdy vlastnila panství po celém Těšínsku, na Opavsku, na Moravě i za hranicemi monarchie. I tyto širší souvislosti chceme připomenout. ■

Oldřich Pindur (1929–2004) při opravě kaple u zámku v Horních Domaslavicích v roce 1960.

Foto | 2x archiv Davida Pindura